РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Соня Райчева

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски"

На : „Славянский културно – языковой союз и усвоение благоприобретенного языка" (Университетско издателство „П. Хилендарски", 2026 ISBN 978-619-281-122-8)

автор д-р Милена Стойкова

REVIEW

by Assoc. Prof. Dr. Sonya Raycheva
Plovdiv University "Paisii Hilendarski"

of *"The Slavic Cultural and Linguistic Union and the Acquisition of a Learned Language"* (University Publishing House "P. Hilendarski", 2026 ISBN 978-619-281-122-8)

author: Dr. Milena Stoykova

„Публичната комуникация е ключов фактор за постигане на доверие у хората към лидера" – Ал. Урумов.

Това признание на Ал. Урумов, експерт в съвременната комуникация – писмена и говорима, се отнася до наскоро излязлата монография на д-р Милена Стойкова „Славянский културно языковой союз и усвоение благоприобретенного языка" (унив, изд. „Паисий Хилендарски", 2026г). Дизайнът на корицата от М.Латева покорява със снимки от Двора на кирилицата със знаковите букви и финалното послание на обложката : Дух – Вяра –Бог (https: // dvorna kirilicata. bg).

Монографията, посветена на „Учителите и учениците – с трепет и възхита" започва с интересен пролог, мотивиращ целта на това изследване, а именно: своеобразно пътешествие сред „приказната дрямка на теоретичните дървета до извеждане на слънце" около мъдрите практически опитности на учителя, посветен на своите ученици. Навлизайки в живота – училище, авторката още тук, в началото отдава своята почит към достойните университетски преподаватели в България, в ПУ „П.Хилендарски" и на тези, реализиращи обучение в ГИРЯ, Москва; както и на имена, свързани с наука и инвестирали професионален морал в 30 – годишния път на д-р М.Стойкова.

Усвояването на езика и превръщането му в свой чрез „снабдяване" с култура чрез инструментите на емоционално – смисловите подходи, завещани от хуманната педагогика на Амонашвили, е част от основната тъкан на монографията. Другата част варира около текста със смислоносеща конструкция, в чиято философия се вплитат вечните ценности, особено дефицитни днес.

В предговора – предисловие (на български език) мотивацията, за да я има тази монография се допълва с акценти от професионалната биография на авторката. „Искрата на радост, която прави достойния учител вдъхновяващ човек" (чрез признанието на Й. Камджалов) е онзи движещ мотив в университетското битие на д-р Стойкова, която се изправя срещу „обезкостеното" днешно образование. В трудното

търсене на съмишленици в продължение на тези 30 години отдаденост на признание и дълг, авторката се опира на жанра – споделяща методика. По този начин реализираните идеи като замисъл, ход и резултат се обективират в изследователски труд, композиран в рамка с поместени 7 глави и приложение.

Първата глава, посветена на учителите и учениците – по замисъл и цели отразява преподавателския опит, конфронтиращ се със „скучната, срамна и страшна“ образователна среда. Диалогът с избрани автори на научни постановки, апробирани в същата тази среда през годините, и това са значимите постижения на К.Д.Ушинский, Ш.А.Амонашвили, Т.Черниговская и др. в същото време в този вид „разговор“ авторката проблематизира и извежда решения, плод на „професионално педагогическо съзнание" в “днешната битка за човечност“.

Едно от тези методически решения е изведеното „правилно обучение“ – това, което учи и обучава едновременно като формира ценности и смисъл. В типовите комуникативни ситуации и речеви модели, в смислоносещи текстове и задълбочени аналитични подходи към тях се търси пак него, Смисъла – „цар и бог за пораждане на речта“.

Втора глава е посветена на понятийната, терминологична „площадка“ в лингводидактическата парадигма на 20 и 21 век. Изведеният принцип на антропоцентризма като влиятелна тенденция в научното пространство с фокус – итердисциплинарност в съвременната лингвистика се концептуализира върху основата на интернет – общуването. Авторската амбиция тук проличава ясно и конкретно с прецизиране на понятия като „образователна иновация“ - вниманието се насочва към друга методическа посока, а именно: междукултурен подход и диалог между културите. Доминантата върху учебните занятия се опира върху опита - проучването и анализирането му, специфичен за различни страни, за да се уловят водещите социокултурни стереотипи в обсега на междукултурната комуникация. Като убедителни аргументи авторката прилага примерни работни практики и тяхната ефективност в пловдивски училища.

Глава трета, посветена на хуманно – личностната педагогика, се концептуализира върху идеите на К.Д.Ушински, а именно: културологически и личностно – развиващ подход, приложими тъкмо в този тип „активно обучение“, което формира“ мироглед и правилно осмисляне на живота“. Д-р М. Стойкова отстоява тази теза и позицията си на съмишленик. В практическата насоченост на своите методически интереси тя застъпва критическото осмисляне и рефлексията за постигане на творческо отношение чрез нагласи и знания. Тъкмо в това рецептивно отношение от страна на учащите се крие живецът на съвременното езиково обучение. Подобен извор на съвременно вдъхновение се явяват идеите на В.А. Сухомлински и Ш. А. Амонашвили, адаптирани в практически контекст от д-р Стойкова за формиране на „просто добри хора“. Защото „всяко дете, както подчертава Амонашвили, се ражда с определена задача, а работата на учителя е да помогне на детето да намери своето признание и таланти“ (с. 73). Подобни идеи споделя още Квинтилиан в „Обучението на оратора“ с насоки към учителите за водещата духовност – хуманност като подход в педагогическите взаимодействия. Ярко открояващата се доминанта в този изследователски труд, предложен от М. Стойкова е тъкмо твърдението, обективирано чрез апробирани учебни ситуации, а именно: „ако няма дух – няма духовност“ (с. 76). „Уважение, интерес и съчувствие“ да са в основата на езиковото обучение с превес към формиране на самосъзнание. Първата стъпка в този процес е активиране на съзерцанието – път към осмисляне на мултисензорния процес (рефлексията), подчертава авторката. Още П.П.Славейков, и д-р К. Кръстев в методически публикации отбелязват **липсата, недостига** на естетическото съзерцание, което не се преподава в конкретни учебни

занятия. Този пропуск, характерен и за днешното ни образование в изграждането на бъдещи учители може да се запълни с вдъхновения труд на преподаватели, като този на М. Стойкова, разбрали, че това е толкова важно за формиране и възпитаване на разширена чувствителност, не само за възприемане, но и като основа на критическа рефлексия.

Глава четвърта е посветена на Смисъла – „цар и бог за пораждане на речта „ (по И.Ю. Шехтер). Смислотърсенето и извличането като работещ езиков подход е свързан най – вече с личното отношение на учащите се. Особено в речта – мотивираната насока в нейната реализация, целта и намерението на говорещия, определя и смисъла на посланието. За д-р Стойкова като университетски преподавател в професионалната й утвърденост се е формирало убеждението, че осмислянето и оценностяването на езика почива в методическия контекст. Тъкмо в рамките на езиковото обучение във вид на учебни ситуации, етюди, целенасочено четене и преразказване; посещения и обсъждания на филми, театрални постановки, изложби, музейни експонати чрез насочени дискусии за извличане на смисъл се постига не само практическа интелигентност, а устойчиви знания, свързани с „живия живот“. Емоционално – смисловият подход като методическа стратегия (по Шехтер) е водещ. Така се постига личностно развитие, защото „живата действителност с нуждае от култура и автентичност“ (с. 85). Чрез този подход се осъществява не само речев комуникативен акт, подчертава авторката, а повишаване увереността на обучаемите, адаптиращи своя жизнен опит към реална среда.

Пета глава обговаря съотношението между добрите практики и теоретичния фундамент, обуславящ тези практики. Личният опит, свързан с методиката на езиковото обучение, е най – работещият, твърди Стойкова. Компетентният преподавател, ръководен от теоретичните аспекти, е в състояние да „изстрада“ разминаванията с образователната среда, но и да се вдъхновява от личните си постижения в професионалното си битие. Усвояване на културата в самото педагогическо общуване във вид на двустранен обмен (face to face) в диалогичен формат се опира на специфичен тип комуникация (реторическа) с културологична насоченост (т.нар. културологичен подход: цел, задачи, методология). Пренасочването от просветителския подход към нови алтернативи, една от която е тъкмо културологичната предполага целенасочени методически решения с цел културно осмисляне на модели, варианти, форми на обучение, изцяло съобразени с потребностите на учащите се . Съвременната образователна парадигма S-S-S тук, в езиковото обучение е доминираща. Така се постига разширяване на ценностни знания върху базата на културологична основа в процеса на личностното изграждане. Този по – общо казано актуален функционално – деятелен подход поражда резултатност, която в режим на споделяща методика ние, читателите добиваме яснота и нещо повече: намерения за следване на работещ методически модел. Не „чрез мъртви правила“ да се преподава, а живият език да се превръща във вдъхновение и стимул на активирано отношение към него (с.101).

Ценните изводи и обобщения, направени от авторката към всяка глава, резюмират интенциите, доказвани чрез практиката. Успешно апробирани, те вече битуват като „добри практики“ в усвояването на чуждата езикова култура. Именно обучението в култура е главната особеност на практическото езиково образование чрез вече посочения културологичен подход в смисловия контекст на цялостната култура. В семантическото поле на културни идеи във вид на ритуали, художествени произведения, знакови системи на интериор, картини, архитектура, музика, театър и др. се разкрива смисъла на контекста. Да се „разговаря“ с този смисъл в методически насочван ход означава да се провокира и откроява творческата фантазия, интуиция,

прозрения, които насочват към смислоизвличане. Не толкова информация, колкото знания, за които гладува новото поколение учащи се. Защото „щастието на бъдещото човечество е само в знанията“ (с.117).

Шеста глава е посветена славянския културно – езиков съюз. В процеса на усвояване на славянската култура в езикова среда са изведени концептуално изводи на водещи експерти в тази област. Един от тях е свързан със „славянската душевност“, която определя „нашата общност в неразривно цяло“ (с 130). Близката родственост между езиците ускорява разпространението на руски език в славянския свят. Този факт се проследява в различни балкански локации (Сърбия, Белград и др.), както и в научни изводи от международни форуми, открояващи „механизма за развитие на културата чрез международно образование“ (с.138). Редица илюстрации потвърждават това: студентски форуми, учебни викторини, университетски преподавателски обмен, международни конференции – всички те се фокусират върху методика за преподаване на руски език като част от семейството на славянските езици.

Ив. Шишманов в заслугите си към панславянството в качеството си на културен посредник апробира и популяризира онези методи, които по – късно ще приложи в своите фрайбургски лекции. (Вж. повече Славянски свят. Фрайбургски лекции 1023/1924г, 2024). Така че, идеите, споделени в монографията на М.Стойкова намират специфично продължение на Шишмановите за културно пространство, състоящо се от контексти, контакти, медии. В това поле се основополага интердисциплинарният подход, последван от психо – социологически. Методологията, която д-р Стойкова проследява с подобна насоченост, повишава стойността на емпиричния опит и в същото време е в процес на търсене на метаравнища, върху които да се открият съвременни противоречия и проблеми. Обобщението, че „общото езиково семейство в културно – образователната традиция носи характерологичен пласт – славянска душевност“ (цит. доклад на Р.А) чрез „езикова матрица“ извежда именно културно – езиковата свързаност. Емоционално – смисловият подход се проявява тъкмо в тази среда като замисъл, реализация и резултат.

Глава седма се съсредоточава върху „отпадането на падежната система като смисъл“. Проследяват се емпирични ситуации, илюстриращи рефлексивно проявяване на критическо мислене чрез интерактивни методи на преподаване. Но и, както твърди авторката – „защото аз обучавам така, както мен са ме учили ; ръката има памет – мозъкът казва на ръката какво да пише, а това, което ръката пише, го чува мозъкът“ (с.161). Традиционно присъстват онези онаследени практики, които, комбинирани с алтернативи подходи, водят до обнадеждаващ резултат. Цветни „картинки“, текстове, видеа и др. богато илюстрират „емоционалното образование“ и активират изследователския интерес на учащите се (с 163 – 165). Обръща се и специално внимание на педагогическата реторика: отговорната роля не само на учебното съдържание, а на НВК – елементите: преподавателска интонация, гласови модулации. Изкуството на словесния цветен език води до убеждението, че „езиковата истина е в живите актуални текстове“ (с.173).

Приложението към монографията (от 202 – до 238с) обхваща специфичен тип добавени илюстрации, които осмислят практически тезите в предходните глави на изследването. Корпус от актуално осмислени текстове; съотнасяния на български и руски език във вид на фрагменти, фразеологични съчетания, цитати, песенни текстове, илюстровани карти, отразяващи „живия живот“ в различни социални сфери създават обективна представа за целеполагането на този изследователски формат.

Библиографията обхваща 63 източника; учебна литература; уеббиблиография от 23 източника. Поместени са и заглавията на авторските публикации – 21 на брой на д-р

М. Стойкова, отразяващи научните ѝ интереси, тезиси и търсения, релевантни със съдържанието на монографията.

Извод: в процесите на трансфериране между българската и руска култура, от една страна, и от друга – между славянската и руската, автор като д-р М. Стойкова се изявява като специалист по методика на РЕ, чиято монография с теоретико – практическа насоченост откроява постигнати нови метаравнища. Тя разгръща дискурсионни полета и с това не само ратува за посредничество между културите, но се явява ценен източник на приложни методически идеи, полезни, както за студенти – бъдещи учители, така и за практикуващи, както и за нас, университетски преподаватели.

И ако се върнем на началния цитат на А. Урумов, може би ще се съгласим с неговото твърдение, че тази монография е свидетелство за „публичната комуникация“, която постига заслужено доверие към учителя – лидер, но и към стойностен автор в езиковото поле на професионалните постижения.

Доц. д-р Соня Райчева